
izv. prof. dr. sc. Marina Marinković
Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
Sveučilišna avenija 4, 51000 Rijeka
m.marinkovic@uniri.hr

UDK: 811.163.42'282.2(497.529Saborsko)"20"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 20. listopada 2025.
Prihvaćeno: 15. prosinca 2025.

dr. sc. Mirjana Crnić Novosel, znan. sur.
Institut za hrvatski jezik
Republike Austrije 16, 10000 Zagreb
mcrnic@ihjj.hr

DIJALEKTOLOŠKA PRIPADNOST GOVORA SABORSKOGA – NOVIJA DIJALEKTOLOŠKA ISTRAŽIVANJA

U ovome se radu predstavlja govor Saborskoga u 21. stoljeću koji je u nekoliko prethodnih priloga opisan zasebno, ali i u kontekstu drugih novoštokavaca ikavaca u njegovoj neposrednoj blizini. Ujedno, predstavljen je i kao jedan od reprezentanata novoštokavskoga ikavskog dijalekta kao nematerijalne jezične baštine karlovačkoga kraja.

U vezi s tim, uz tipične novoštokavske ikavske značajke koje obilježuju saborčanski govor, utvrđene su i one karakteristike saborčanskoga govora koje odražavaju rezultate njegovga suživota s neštokavskim (ćakavskim) ili štokavskim ijekavskim susjedima.

Govor Saborskoga prema odrazu jata pripada novoštokavskome ikavskom dijalektu, a zastupljen ga šćakavizam svrstava među govore unutar šćakavskoga poddijalekta istoga dijalekta. Ujedno se saborčanski govor nekim svojim specifičnostima izdvaja unutar skupine govora kojoj pripada. Najbliži su mu šćakavci ikavci u nekoliko mjesta na području Like, Korduna i Gorskoga kotara, uz govor šćakavskoga Sv. Jurja (kod Senja).

Ključne riječi: Saborsko, novoštokavski ikavski dijalekt, šćakavizam, ekavizmi, dijalektološka analiza.

1. Uvod

Predmet je ovoga istraživanja govor mjesta Saborsko¹, koje je smješteno na JZ Karlovačke županije u istoimenoj općini koju čine četiri naselja (Saborsko, Lička Jesenica, Begovac i Blata)². Osim administrativne pripadnosti karlovačkome kraju, geografski je Saborsko omeđeno ličkom regijom i Ogulinsko-plašćanskom udolinom. U Saborskome danas živi 510 stanovnika³, a tijekom ovoga istraživanja razgovarali smo s nekolicinom onih koji su bili voljni govoriti autohtonim saborčanskim govorom. U temeljnim postulatima dijalektoloških istraživanja takvi su govornici od neizmjerne vrijednosti za prikupljanje podataka o govoru koji se ispituje. Pravilo postavljeno u tradicionalnoj dijalektologiji nalaže da se u mjestima čiji se govor ispituje pronade izvorni govornik koji je starije životne dobi, koji se nije selio izvan svoga mjesta stanovanja te koji ima ispravan govorni aparat. Uglavnom su to domaćice i seoski/poljoprivredni radnici koji su u slabijem kontaktu sa standardnim (službenim) hrvatskim jezikom. Danas, ako uzmemo u obzir (ne)naseljenost naših malih sredina, a potom i izostanak međugeneracijskoga transfera pojedinoga materinskog govora, često je do takvih govornika teško doći pa je svaki pronalazak izvornoga ispitanika u pojedinome selu od iznimnoga značaja za provedbu takva istraživanja. Svima koji su participirali u istraživanju stoga posebno zahvaljujemo⁴.

Prema povijesnim izvorima, o podrijetlu stanovništva mjesta Saborskoga donose se nesigurni podatci, no najčešće se preuzima tumačenje da su se naseljene obitelji doselile mahom sa širega područja Gorskoga kotara, Korduna i Like⁵. Tomu je potvrda samo ime mjesta, kao i čakavske značajke koje u tome novoštokavskome ikavskom govoru potvrđuju njegovu organsku čakavsku ikavsko-ekavsku podlogu zastupljenu na širem ogulinsko-modruškom prostoru⁶. Na jezičnu sliku promatranoga područja uvelike su utjecale brojne povijesno-političke okolnosti, od osmanlijskih nadiranja do Domovinskoga rata. Raseljavanje autohtonoga stanovništva i dolazak novoga izmijenilo je dakako prvotni govorni sustav saborčanskoga prostora. Stanovnici Saborskoga svoj govor, koji nazivaju *saborčanskim*, doživljaju kao govor blizak čakavcima u Josipdolu i Oštarijama, ali također ističu da govore „po lički”⁷.

¹ O toponimu mjesta Saborskoga vidu u: BOŽIĆ, MARINKOVIĆ, *Jezična baština na susretu triju narječja* 137.

² Točnije, Saborsko je smješteno 50-ak km od Ogulina te 20-ak km JZ od Plitvičkih jezera. V. Marinković (2025: 190).

³ Prema recentnome popisu stanovništva iz 2021. godine.

⁴ Zahvaljujemo gospođi Sanji Špehar koja nas je spojila sa svim govornicima.

⁵ LOPAŠIĆ, *Hrvatski urbari*, 128 – 129.; BOŽIĆ, MARINKOVIĆ, 137.

⁶ Usp. VULIĆ, „Jezik Modruškoga urbara“.

⁷ Usp. CRNIĆ NOVOSEL, MARINKOVIĆ, „Govor Saborskoga u kontekstu susjednih štokavskih ikavskih govora“, 12.

Govor Saborskoga uglavnom okružuju novoštokavci ijekavci (u mjestima Lička Jesenica, Plaški) i čakavci ikavsko-ekavskoga podrijetla (šira ogulinska okolica). Stoga se ovaj govor u prošlosti prikazivao i na čakavskim i na štokavskim kartama, a ovim i recentnijim prethodnim ispitivanjima saborčanskoga govora utvrdilo se da suvremeni mjesni govor Saborskoga treba svrstati isključivo na kartu štokavskoga narječja. U novijoj literaturi, na koju se ovaj rad uvelike oslanja, napušteno je uvriježeno mišljenje o bunjevačkome podrijetlu saborčanskih govornika, koji i sami odbacuju takva tumačenja.⁸

Govor Saborskoga u starijoj se literaturi spominje najpreciznije u studiji Ivana Brabeca o slunjskim ikavcima⁹, tj. o govorima Korduna – koje određuje mješovitim ikavskim govorima, a u tu skupinu ubraja i govor Saborskoga. Među bunjevačka je naselja uvršten u *Ričniku ličke ikavice* (Čuljat 2004).

Rezultati novijih istraživanja predstavljeni su u radovima Čakavsko-štokavska interferencija na graničnome području Korduna i Like na primjeru mjesnoga govora Saborskog (Marinković 2025) i *Govor Saborskoga u kontekstu susjednih štokavskih ikavskih govora* (Crnić Novosel, Marinković 2023), te u knjizi *Jezična baština na susretu triju narječja* (Božić, Marinković 2024).

U nastavku se ovoga rada donose relevantni podatci za klasifikaciju govora koji predstavljaju Saborsko prema temeljnim jezičnim karakteristikama. Oslanjajući se na već provedena usmjerena ispitivanja saborčanskoga govora, zaključujemo da većina zabilježenih značajki ovaj govor određuje čistim štokavskim sustavom, a ne-štokavske (čakavske) specifičnosti potvrđuju da je nekoć na tome prostoru postojao čakavski supstrat.

2. Temeljne jezične značajke saborčanskoga govora

Vokalski sustav. Vokalski je sustav govora Saborskoga peteročlan, uz potvrdu slogotvornog *r* kao nositelja sloga: *cṛ̌v*, *ṛ̌že* (*kõń*), *sṛ̌p*, *cṛ̌na*, *bṛ̌ci*. Dugo se *õ* sporadično ostvaruje i kao *uo*: [*ũõnda*, *ũõn*]¹⁰. Jedna od zabilježenih štokavskih značajki u govoru Saborskoga djelomična je redukcija vokala *i* u zanaglasnome slogu: *gõđna*, *cũřca*, *nẽđļa*, *gõřca*.

⁸ Usp. MARINKOVIĆ, „Čakavsko-štokavska interferencija na graničnome području Korduna i Like na primjeru mjesnoga govora Saborskog“; CRNIĆ NOVOSEL, MARINKOVIĆ, „Govor Saborskoga u kontekstu susjednih štokavskih ikavskih govora“.

⁹ Usp. Brabec, „Slunjski ikavci“.

¹⁰ U većini je novoštokavskih ikavskih govora ovjereno zatvaranje samoglasnika *o* pred sonantom pa je zabilježeno: *ũni*, *ũn*, *ũnda*. Usp. CRNIĆ NOVOSEL, *Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru*, 65–66.

Odras poluglasa. U promatranome sustavu poluglasi su dali *a*: *dân, lâž, mășa, dâska, mâgla*; s ovjerenim primjerom nepreventivne supstitucije poluglasa *ə vokalom *a*, što je svojstvenije čakavskim negoli štokavskim govorima. U govoru Saborskoga iznimno se potvrđuje u sintagmi *kâdi kôji* ‘poneki’. Iako je ta jaka vokalnost u literaturi protumačena čakavskom specifičnošću, takvih potvrda ima i u štokavskim govorima koji se nalaze u čakavskoj blizini (Lisac 2003: 51).

Skup *vъ daje *va* samo u primjeru *Vâzam*.

Ikavski odraz jata. U govoru je Saborskoga odraz jata dominantno ikavski. To potvrđuju zabilježeni primjeri: *cvîtna nêdîla, dôli, dî* ‘gdje’, *dvî, dite, dîvojka, gînzdo, îstiraj* imp., *izlîčija* rpr. m. jd., *lîk* ‘lijek’, *lîp, lîvo, mlîko, nâpovîd, trîšna, vîra, pîsma, pîšice, pîvâ* 3jd. prez., *sikira, slîp, smîšano* pr. t. s. jd., *svît, vîrujem* 1jd. prez., *vîra, vîtar, vrîća, ždrîbe*, uz više zabilježenih ekavizama: *bêle* ‘bijele’, *dêde* || *dêda* ‘djed’, *dêl, dlêto, kôren, lêto, mêsto, rêč, srêda, svêtlo, têlo, (mîsît) têsto, trêska, vénac, vênčani, zvêzda*. Ovi ekavski primjeri zastupljeni u govoru Saborskoga tipični su za ikavsko-ekavske govore čakavskoga narječja, što upućuje na nekadašnji čakavski ikavsko-ekavski supstrat i/ili dugogodišnje okruženje čakavskim govorima modruškoga područja u samoj blizini Saborskoga.¹¹

Ikavski je refleks ovjeren i u relacijskim te tvorbenim morfemima: *rûki* Ljd., *u vójski, mênî, têbi, sêbi* DLjd., *dvî, gôri, dôli*. Jekavski refleks jata kao činjenica inih jezičnih utjecaja nije ovjeren, pa tako i one riječi koje u drugim štokavskim ikavskim govorima dolaze kao jekavizmi, u govoru Saborskoga imaju opet ikavski refleks: *pîvâ* 3. jd. prez., *pîsma*. U primjerima *čôjak* ‘čovjek’ i *nâdre* ‘njedra’ iznimno je jat dao *a*.

Konsonantski sustav. Konsonantski sustav govora Saborskoga ima 23 fonema. Afrikata ž i fonem *x* nisu dijelom konsonantskoga inventara. Namjesto fonema ž ostvaruje se fonem ž u svim primjerima¹²: *svjêdožba, žêp, žîgerica*.

Šćakavizam. Prema pretežitim odrazima primarne i sekundarne jotacije opsl. skupa *št’ saborčanski se govor koji je predmetom ove analize ubraja u šćakavsku skupinu govora. To potvrđuju primjeri: *ôgnîšće, prîšć, gòdîšće, strînišće, pûšćat, dvôrišće, popûšćat, ušćîpnija* rpr. m. jd., *vrîšći* 3jd. prez.

¹¹ Staro stanovništvo toga područja činili su frankopanski kmetovi, a iz teksta Modruškoga urbara (15. st.) sasvim se jasno razabire čakavska osnova njegova jezika na objema razinama, fonološkoj i morfološkoj, što korespondira s pretpostavkom o organskoj ikavsko-ekavskoj, čakavskoj podlozi niza govora na tlu ogulinsko-modruškoga prostora (usp. VULIĆ, „Jezik Modruškoga urbara“).

¹² Tako je i u većini govora NŠI u kojima se zvučna afrikata ž u primljenicama i alofonskim položajima često zamjenjuje jedinicom ž, primjerice *žêp, s̑žba* (Usp. LISAC, *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, 53.).

Izostanak fonema x. U govoru Saborskoga, kao i u mnogim štokavskim govorima, fonem *x* ima nestabilan status. Najčešće ispada u inicijalnome položaju: *řžav*, *řpa*, *lād*, *lādu* Ljd., *řškica* ‘komadić’, uz potvrdu njegova ispadanja i na kraju riječi: *grā*, te u sredini riječi *plāta* ‘plahta’. Češća je njegova supstitucija sonantom *v* ili *j*: *júva*, *úvo*, *krùv*, *glúv*, *snāja*, *plěj*, *siròmāj*, *òrij*, *Vlāj*. U središnjem položaju *x* u skupu *xv*- prelazi u *v* u oblicima glagola *úvatit*, *svätit*, *vätat* i *návatat*, primjerice *úvati* 2jd. imp., *vätat*. Potvrđeni su i primjeri u kojima je *xv*- dalo *f*: *fālen*, *fāla*, *pořāl't*.

Vokalizacija dočetnoga -l. Dočetno se *-l* u govoru Saborskoga vokalizira u *-a* u kategoriji pr. r. m. jd.: *nāzvā*, *išā*, *pītā*, *ūmrā*, *dōšā*, *ūkrā*, *plākā*, *rēkā*; s mogućnošću umetanja intervokalnoga *j* u pojedinim glagolima: *dojādija*, *bija*, *pōčeja*, *mōgā*, *čūja*, *sūsija*, *ušćipnija*, *vrātija*, *dōbija*, *vōdija*, *čūja*, *slōmija*, *dojādija*, *bácija*. Na dočetku imenica, pridjeva i priloga dočetno je *-l* sustavno neizmijenjeno u primjerima *kōtal*, *pōsal*, *pēpel*, *vēsel*, *kīsel*, *dēbel*. Dočetno je *-l* u Saborskome neizmijenjeno i na dočetku središnjega sloga: *kōlci*, *stēlna*, *sēlce*, *zālva*. Takav je razvoj zajednička čakavska i štokavska značajka.

Fonemi ć i ž. Polazni se opsl. **t'* u suvremenome govoru reflektirao kao *ć*: *svića*, *nōć*. I skupina **taj* razvila se u *ć*: *brāća*, *smēće*. Polazni se opsl. dental **d'* u analiziranome govoru odrazio kao *ž*: *mēža* / *mēžās* ‘kamen na međi’, *čāža*, *prēža*. Općeslavenska skupina **daj* također je dala *ž*: *tūžē*, *mlāži*, *rōžāk*, što je primarno štokavska specifičnost. Takva zastupljenost parnih afrikata određuje se tipičnim štokavskim markerom u govoru Saborskoga.

Naglasni sustav. Naglasni je sustav tipičan za novoštokavske sustave – četveronaglasni, s četiri uobičajena novoštokavska naglasaka (*ǎ*, *ā*, *à*, *á*). Silazni naglasici mogu stajati na prvome i jedinom slogu riječi, a uzlazni na prvome i središnjem slogu višesložnih riječi. U mjesnome govoru Saborskoga silazni su naglasici na starim mjestima iznimno rijetki i uglavnom su potvrđeni novijim ispitivanjima i u novijim primljenicama, najvjerojatnije pod utjecajem razgovornoga jezika, što je potvrđeno i u drugim novoštokavskim ikavskim sustavima: *fakultēt*, *komunīst*.

Primjeri su naglasaka: s kratkosilaznim: *bāba*, *brīktaš* ‘novčanik’, *dēlo*, *grābje*, *jōpet*, *mīsēc*, *pīsnivo*, *kēkećem se* ‘smijem se’; s dugosilaznim: *lād*, *pēt*, *īc* inf., *dān*, *gūd* ‘tvrdi dio zelja’, *vūd* ‘ovuda, tuda’, *mēso*, *mērlin*, *vānkuš* ‘jastuk’; s kratkouzlaznim: *kābal*, *kūruz* ‘kukuruz’, *krūmpīr*, *òrmār*, *pōsal*, *lōpata*, *kòmšija* ‘susjed’, *pālēnta*, *prīstavī* 3jd. prez., *pōčin't*, *kōraba*, *ūtgnē* 3jd. prez., *divānī* 3jd. prez., *nāmoči* 3jd. prez., *črvēna*, *debēla*, izvadit, *zāposlen*, *prēbācimo* 1mn. prez.; s dugouzlaznim: *bāsća* ‘vrt’, *glūva*, *rādit*, *pīvac*, *prēlo*, *přkno*, *sūkno*, *bratīci*, *sinóvac* ‘nećak’, *bliznāci* ‘blizanci’, *kokōšā* Gmn.

Premda je nenaglašena duljina dobro potvrđena u dijalektološkome materijalu iz 20. st. te se smatra općestokavskim arhaizmom¹³, u promatranom govoru nerijetko izostaje.¹⁴ Ujedno je potvrđena: na dočetu imenica u Gmn. s nastavkom *-a*: *kúnā*, *pôlā*, *gòdinā*, *òvācā*, *kokòšā*; u imenicama m. r. nakon prebacivanja naglaska prema početku riječi: *mèžāš*, *mijūr*; u određenome pridjevu: *tùžē*, *mlàžī*; u pr. r. m. jd. nakon vokalizacije i stezanja vokala: *nāzvā*, *īšā*, *pítā*, *ùmrā*; u prezentskim oblicima: *ùtrnē* 3jd. prez., *divānī* 3jd. prez., *nāmoči* 3jd. prez.; pri retrakciji naglaska na prednaglasnicu: *ì mī*, *nā rūke*, *nā svīt*.

Ovjerena je i retrakcija naglaska na prednaglasnicu, kao oslabljeno i kao neoslabljeno pomicanje: *pò mene*, *nè vidī*, *ì mī*, *òd nās*, *nā pīr*, *ì jā*, *okò kučē*, *ù šumi*, *okò néga*, *īz škole*, *ī sada*, *ū vòjsku*, *nā nívi*, *nā svīt*, *nā delo*, s rijetkim primjerima bez provedene retrakcije: *po líčki*.

Upitno-odnosna zamjenica. Upitno-odnosna zamjenica za 'neživo' u Saborsko-me je zabilježena oblikom *štò*, uz genitivni oblik *čēga*, ali i reliktom čakavske podloge u neodređenoj zamjenici *svāčesa*.

DLI mn. U govoru Saborskoga utvrđen je stariji tip sinkretizma nastavaka imeničke deklinacije u DLI množine. Uvođenjem jednoga od postojećih nastavaka tih triju padeža¹⁵ ujednačeni su nastavci: *-im* za imenice muškoga i srednjega roda, *-am* za imenice ženskoga roda, što potvrđuju primjeri *žēnam*, *pòlim*, *stòlim*, *kòkošam* Dmn., *nīvam* Lmn. Tako nastali sinkretizirani nastavci u DLI mn. imenica svih triju rodova zabilježeni su u brojnim novoštokavskim ikavskim govorima.¹⁶

Gmn. U govoru Saborskoga kao prevladavajući nastavak u Gmn. pojavljuje se inovativni relacijski morfem *-a*¹⁷ u svima trima rodovima, što je također posebnost štokavskoga narječja po kojem se štokavski govori razlikuju od svih ostalih sustava: *kúnā*, *krumpírā*, *pôlā*, *lèsākā*, *gòdinā*, *òvācā*. Arhaični ništični morfem nije ovjeren.

Nerelacijski morfem *-ov/-ev-*. U ovom je govoru nerelacijski morfem *-ov/-ev-*, tipičan za štokavske sustave u imenicama m. r. mn., potvrđen u primjerima: *pòpovi*, *stòlovi*, *vùkovi*, *púževi*, *snīgovi*, uz ovjerenu kratku množinu bez uvođenja nerelacij-

¹³ LUKEŽIĆ, *Zajednička povijest hrvatskih narječja*, 223.

¹⁴ U govoru Mrkoplja nenaglašena je duljina vrlo diskretna, fonetski kraća i nerijetko izostaje. Usp. Crnić Novosel (2019: 109–110).

¹⁵ Usp. LUKEŽIĆ, „Štokavsko narječje“, 133.

¹⁶ Usp. CRNIĆ NOVOSEL, *Štokavski ikavski govori u Gorskoj kotaru*, 134, bilj. 381.

¹⁷ Usp. LUKEŽIĆ, „Štokavsko narječje“, 128.

skoga morfema, što nije neobično u novoštokavskim ikavskim govovima.¹⁸ Takvih je potvrda malo: *snîgi*, *šcâpi*.

Iz leksika. Leksički se korpus govora Saborskoga ne razlikuje umnogome od leksika ostalih novoštokavskih govora u neposrednu susjedstvu, ali i šire. Najčešće je riječ o primljenicama iz turskog i njemačkog jezika, koje svjedoče burnim povijesno-političkim okolnostima u promatranome kraju, ali i romanizmima uobičajenim za primarno čakavske, ali i štokavske sustave bliže moru. S tim u vezi, dojam se govornika o sličnosti sa sjevernijim čakavskim govovima upravo temelji na leksičkoj podudarnosti koja se najviše ogleda u zajedničkom leksiku romanskoga podrijetla. Potvrđeni su tako brojni romanizmi koji su zajednički čakavskim govovima oko Modruša (usp. Vulić 2014), ali i čakavcima u Gorskoj kotaru (usp. Crnić Novosel i Marinković 2022): *dôta* ‘miraz’, *škàle* ‘ljestve’, *škûro* ‘tamno’, *kâpula* ‘luk’, *želâdija* ‘hladetina’, *bâjta* ‘ljetna kuhinja’ i dr. Leksička podudarnost s ostalim kopnenim čakavcima vidljiva je posebno u leksemima semantički vezanima uz vjerski život te u narodnim nazivima crkvenih blagdana: *mâša*, *bêrma* ‘krizma’, *Velika Mâša*, *Jûrjeva*, *Pètrova*, *Îvanica*. U značenju ‘proštenje’ ovjeren je, međutim, leksem *zbdôr*, kao i u mnogim štokavskim govovima karlovačke okolice (Marinković 2017: 236). Od riječi domaćega podrijetla izdvajamo nekoliko leksema tipičnih za šire goransko i karlovačko-dugoreško područje: *rúćak* u značenju ‘doručak’, čija uporaba seže dalje na sjever, sve do područja goranskih kajkavaca, *gnât* ‘potkoljenica’, *lètít* ‘trčati’, *jârac* ‘jačmenac’, *škòrup* ‘sloj na vinu, zelju, mlijeku’ i dr.

Leksički, tvorbeno i fonološki izdvajaju se i leksemi: *slatkòran* ‘onaj koji voli jesti slatko’, *vj̄snica* ‘vršnjakinja’, *bliznáci* ‘blizanci’, *poćókat* ‘pozobati’, *zdekalá* rpr. ž. jd. ‘zdebljala’, *sinóvac* ‘nećak’, *kèkećem se* ‘smijem se’, *zbâbna* ‘trudna’, *cìpļa* ‘cjepanica’, *ffkast* ‘kovčav’, *gûd* ‘srčika glave kupusa’, *jškica* ‘komadić’, *nâdre* ‘njedra’, *šikâr* ‘mjesto obraslo gustišem, šiprag’, *ćeno* ‘pas’, *okopilit* ‘roditi izvanbračno dijete’.

U odnosu na druge štokavske govore, broj je turcizama nešto manji. Javljuju se sporadični primjeri, poput onih u okolnim štokavskim sustavima, kao što su glagol *divánit* ‘razgovarati’, potom *kòmšija* ‘susjed’, *žigerica* ‘jetra’, *bâšća* ‘vrt’ i sl., sa zanimljivim izostankom generalno raširenog *žezva*, namjesto kojeg je u uporabi leksem *kâvarica*.

Od ostalih primljenica ističemo:¹⁹

a) germanizme: *snîta* ‘komad; kriška’, *špîca* ‘vrh’, *cûkar* ‘šećer’, *brêmza* ‘kočnica’,

¹⁸ Usp. LISAC, 56.

¹⁹ Zahvaljujemo Udruzi Podplješivički graničari na snimkama izvornih saborčanskih govornika koje su nam poslužile kao izvor građe te na vrijednim podacima koje su osobno prikupili u Saborskome.

čajt ‘vrijeme’, *ciment* ‘cement’, *birtija* ‘gostionica’, *curik* ‘natrag’, *fajercak* ‘upaljač’, *firunga* ‘zavjesa’, *fiškāl* ‘mudrijaš’, *fört* ‘bez prekida, skroz’, *fřtāl* ‘četvrt’, *gānak* ‘hodnik, prolaz’, *grünt* ‘zemljišni posjed’, *kikļa* ‘suknja’, *kštra* ‘drvena kutija’, *klōštar* ‘župni dvor’, *lājbak* ‘prsluk’, *lārma* ‘galama, buka’, *mēžnār* ‘crkvenjak’, *rēšt* ‘zatvor’, *špāran* ‘štedljiv’, *žnūravac* ‘vezica’;

b) turcizme: *ādet* ‘običaj iz narodnog života, navika’, *ājam* ‘prednji kraj samara što upregnutu konju stoji oko vrata’, *ājduk* ‘lopov’, *baglāma* ‘željezni nosač; šarka’, *bedēvija* ‘kobila’, *čōban* ‘onaj koji čuva stoku na paši; pastir’, *čiburiti* ‘pušiti’, *člim* ‘debela prostirka, sag’, *čitāba* ‘potvrda; cedulja’, *čūmez* ‘neuredna prostorija’, *dōlāmica* ‘kratki kaput’, *žāvvrk* ‘komad’, *žūbar* ‘stajski gnoj’, *jāgmiti se* ‘otimati se oko čega’, *kāiš* ‘remen’, *kijāmet* ‘nevrijeme, vremenska nepogoda’, *kāntār* ‘ručna vaga za mjerenje’, *lēvēnta* ‘besposličar, lijenčina’, *novāka* (od *nafāka*) ‘sreća’, *pērcin* ‘pletenica kose’, *sōkāt/sōkāk* ‘manja, uža ulica’, *sēpet* ‘košara od šiblja’, *tēpsija* ‘plitka posuda u kojoj se se peče’, *tāvan* ‘stopalo’, *ūtāmān* ‘uzalud, nizašto, badava’, *vājda* ‘korist (isto i: zēmān)’, *vākat* ‘vrijeme, doba’, *verēsija* ‘davanje robe na dug’, *zēru* ‘vrlo malo’;

c) romanizme: *ārija* ‘zrak’, *bānda* ‘strana’, *čičvara* ‘kašasto kuhano jelo od kukuruznog brašna, jaja, masla, vrhnja ili sira; mandara’, *cimīter* ‘groblje’, *čēdula* ‘manji list papira predviđen za pisanje, cedulja’, *kāca* ‘visoka drvena posuda za kiseljenje kupusa; badanj’, *mācal/mācōla* ‘bat za razbijanje kamena, malj’, *rēcīne* ‘naušnice’, *škātula* ‘kutija’, *špēkula* ‘staklena kuglica u dječjoj igri; pikula, franja’, *špijat* ‘špijunirati’, *kalīrat* ‘izgubiti težinu’, *kampēlar* ‘zvonar’, *kampēlat* ‘zvoniti’, *kātrīga* ‘stolica s naslonom’, *kōntrāda/kontrāda* ‘široka ulica ili površina’, *kvārta* ‘četvrtina; mjera za žito’, *lāterna* ‘svjetiljka’, *lebērat/libērat se* ‘osloboditi se, riješiti se koga/čega’, *māštel* ‘drvena posuda za pranje tkanine’, *oščārīja* ‘gostionica’, *ščēto* ‘jasno, glasno’, *tēntat* ‘nagovarati nekoga da učini nešto loše ili nepotrebno’, *vērānda* ‘natkriven i ostakljen dio duž pročelja kuće’.

Zaključak

Analizirane značajke mjesnoga govora Saborskoga u prethodnome poglavlju upućuju na štokavski identitet ovoga govora, s nezanemarivim primjesama čakavskih obilježja kao potvrdi o njegovoj nekadašnjoj povezanosti s čakavskim supstratom na području koje su Saborčani naselili. Uz šćakavizme, koji ga klasificiraju u šćakavski poddijalekt novoštokavskoga ikavskog dijalekta, glavna značajka koja ovaj govor određuje novoštokavskim njegov je četveronaglasni akcenatski sustav s novim mjestima distribucije naglasaka te s obilato potvrđenim primjerima prebacivanja i prenošenja naglasaka na prednaglasnicu. Pripadnost prema odrazu jata teže je određiva zbog velikoga broja ekavizama koji u načelu slijede zakonitost Jakubinskog i

Meyera. Ipak, zbog pretežitosti ikavizama, napose u gramatičkim morfemima, ovaj govor se uvrštava u skupinu ikavskih govora, a navedena ikavsko-ekavska distribucija odraza jata zorno svjedoči o nekadašnjemu čakavskom supstratu. Tezu o štokavskome identitetu analizirana govora dodatno učvršćuju određene značajke ovdje prezentirane, u literaturi prepoznate uglavnom kao općestokavske (Lisac 2003): razvoj **d'* i **daj* > *ž*, izostanak fonema *x* u svima pozicijama, vokalizacija finalnoga *-l* u kategoriji glagolskoga pridjeva radnog muškoga roda jednine, redukcije zanaglasnih vokala, upitno-odnosna zamjenica *štò*, stariji tip sinkretizma u DLImn. imeničke deklinacije, relacijski morfem *-a* u Gmn. imenica svih triju rodova, prisutnost nerelacijskih morfema *-ov/-ev-* u množini imenica muškoga roda. S obzirom na to da je riječ o doseljeničkome govoru, poput svih novoštokavskih govora na teritoriju Republike Hrvatske, jasno je da se podrijetlo njegova stanovništva vezuje za štokavsko područje zapadne Bosne, ali i kasnija naseljavanja stanovnika iz Gorskoga kotara i Like. Dolaskom na čakavsko tlo u vrijeme osmanlijskih prodiranja, ovi su novoštokavci ikavci jamačno zatekli stanovništvo od kojega su, neminovno, usvojili prepoznatljive neštokavske, mahom čakavske značajke kojim se saborčanski govor i danas u manjoj mjeri odlikuje.

Literatura

- BOŽIĆ, Hrvojk; MARINKOVIĆ, Marina. *Jezična baština na susretu triju narječja*. Karlovac: Ogranak Matice hrvatske u Karlovcu – Muzeji grada Karlovca 2024.
- BRABEC, Ivan. „Slunjski ikavci“. *Ljetopis JAZU* 72 (1965), 437–441.
- CRNIĆ NOVOSEL, Mirjana. *Štokavski ikavski govori u Gorskome kotaru*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2019.
- CRNIĆ NOVOSEL, Mirjana. „O ličkim govorima i njihovoj (ne)istraženosti“. U: *Širinom filološke misli. Zbornik radova u čast dr. sc. Diane Stolac*, ur. Morić-Mohorovičić, Borana; Anastazija Vlastelić. Rijeka: Filozofski fakultet, 2022, 104–117.
- CRNIĆ NOVOSEL, Mirjana; MARINKOVIĆ, Marina. „Određivanje pripadnosti mjesnoga govora Staroga Laza u Gorskome kotaru“. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 26 (2022), 31–47.
- CRNIĆ NOVOSEL, Mirjana; MARINKOVIĆ, Marina. „Govor Saborskoga u kontekstu susjednih štokavskih ikavskih govora“. *Filologija* 81 (2023), 11–30.
- ČULJAT, Marko. *Ričnik ličke ikavice*. Gospić: Lika press 2004.
- DERKSEN, Rick. *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden – Boston: Brill, 2008.
- KRIZMANIĆ, Josip. *Saborsko i uža okolica*. Ogulin: Ogranak Matice hrvatske, 1995.

LISAC, Josip. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga 2003.

LOPAŠIĆ, Radoslav. *Hrvatski urbari*. Zagreb: JAZU, 1894. (pretisak 2015).

LUKEŽIĆ, Iva. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka 1990.

LUKEŽIĆ, Iva. „Štokavsko narječje“ (Nacrt sveučilišnih predavanja). *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 32 (1998), 117–135.

LUKEŽIĆ, Iva. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine 2012.

MARINKOVIĆ, Marina. „Ikavsko-ekavski refleks jata u štokavskim govorima istočnoga karlovačkoga Pokuplja“. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 21 (2017), 229–248.

MARINKOVIĆ, Marina. „Čakavsko-štokavska interferencija na graničnome području Korduna i Like na primjeru mjesnoga govora Saborskog.“ U: *Zbornik Riječki filološki dani 13*, Rijeka: Filozofski fakultet, 2025, 189–200.

MATAIJA, Ivica. *Lička toponimija*. Doktorski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru, 2019.

MOGUŠ, Milan. *Čakavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga, 1977.

PECO, Asim. *Govori zapadne Hercegovine*. Sarajevo: Bosansko filološko društvo, 2007.

SALOPEK, Hrvoje. *Ogulinsko-modruški rodovi*. Ogulin – Zagreb: Matica hrvatska – Hrvatska matica iseljenika – Hrvatsko rodoslovno društvo „Pavao Ritter Vitezović“, 2007.

VRANIĆ, Silvana; ZUBČIĆ, Sanja. „Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. st.“ U: *Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga: Dvadeseto stoljeće – prvi dio*, ur. Ante Bičanić i dr. Zagreb: Croatica, 2018, 525–579.

VULIĆ, Sanja. „Jezik Modruškoga urbara“. *Čakavska rič*, XXXVIII (2010), 1-2, 135–154.

VULIĆ, Sanja. „Današnji modruški govor“. *Čakavska rič*, XLII (2014), 1-2, 9–41.